

**VISEGRAD
JOURNAL
ON HUMAN RIGHTS**

Nº 2, 2021

Editorial board

Slovak Republic

Prof. JUDr. Jan Svak, DrSc.
Doc. JUDr. Julius Kovach, CSc.
JUDr. Ivan Ikrényi, PhD., F.I.I.
JUDr. Denisa Soukenikova, PhD.
JUDr. Ivan Roháč, LL.M, MBA, PhD.
JUDr. Martina Reřichová, PhD.
Prof. JUDr. Stanislav Mráz, CSc.
Prof. JUDr. Pavel Hollander, DrSc.
Prof. PhDr. JUDr. Milos Vecera, CSc.
Prof. JUDr. Jan Hurdik, DrSc.
JUDr. Alexandra Sestrienková
JUDr. Lukáš Cisko, Ph.D.
JUDr. Ivana Shoshková, PhD.
JUDr. Jozef Beňo, PhD.

Czech Republic

JUDr. Petr Poledník
Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.
JUDr. Zdenka Papoušková, Ph.D.
Doc. JUDr. Blanka Vítová, LL.M., Ph.D.
Doc. et doc. JUDr. Naděžda Shishková, Ph.D.
Prof. JUDr. Michal Skrejpek, DrSc.
Prof. JUDr. Jan Hurdik, DrSc.

Ukraine

Prof. JUDr. Yaroslav Lazur, DrSc.
Prof. JUDr. Dmytry Byelov, DrSc.
Prof. JUDr. Yuriy Bysaha, DrSc.
JUDr. Myroslava Hromovchuk, CSc.
Prof. JUDr. Oleksandr Roháč, DrSc.
Prof. JUDr. Viktor Zaborovskyy, DrSc.
Prof. JUDr. Ludmila Deshko, DrSc.

Romania

Assoc.prof. Daniel Berlinger, PhD.
Lect.univ.dr. Ioan Liviu Taut.
Prof. JUDr. Ivan Horka, PhD.

Poland

Prof. JUDr. Piotr Stanisz
Ph.D. Katarzyna Szwed

Ph.D. Marta Kolodziejczyk
Ph.D. Justyna Ciechanowska
Dr. Jarosław Storzynski
Dr. Grzegorz Maroń
Prof. dr hab. Janush Nichyporuk

Russian Federation

Prof. JUDr. Oleksandr Sevrukov, DrSc.
JUDr. Helena Shekk, PhD.

Moldova

Prof. JUDr. Valeriu Bujor
Prof. JUDr. Valeriu Čerba

Macedonia

Assoc. prof Zoran Filipovski, PhD.

Croatia

Prof. JUDr. Budislav Vukas jr., DrSc.

Hungary

Dr. Timea Barzó
Dr. Varga Norbert
Dr. habil Csilla Csak, PhD
Dr. Erika Varadi-Csema, PhD, LL.M

Kazakhstan

Prof. JUDr. Kazbek Ukanov, DrSc.

Litva

Prof. JUDr. Arvid Struzhunas, DrSc.

Latvia

Doc. JUDr. Janis Grasis

Austria

Prof. JUDr. Bernd Wieser, DrSc.

Estonia

Prof. Tanel Kerikmäe
Dr Archil Chochia
LLM Madis Ernits

www.vjhr-journal.sk

Registered number: EV 5051/14

Publisher:

PANEURÓPSKA
VYSOKÁ ŠKOLA

Pan-European University
Faculty of Law Tomášikova,
10 Bratislava

Uzhhorod National
University
Faculty of Law
Kapitul'na, 26 Uzhhorod

Public organization
„LEX PRO OMNES”
Mierová, 2529 Humenné

Public organization
„Association of International
Educational and Scientific
Cooperation”
Kapitul'na, 26 Uzhhorod

Contents

▶ The role of the territorial community in the formation of the collective habitus of man <i>Роль територіальної громади у формуванні колективного габітусу людини</i> <i>Boyarsky Alexander</i>	10
▶ Activities of foreign authorities carrying out enforcement of judgments <i>Зарубіжний досвід діяльності органів, що здійснюють примусове виконання судових рішень</i> <i>Svitlychnyy Alexander, Maidanevich Anna</i>	19
▶ Problems in the legal regulation of the labour of persons under 18 in the creative sphere <i>Проблеми правового регулювання праці осіб віком до 18 років у творчій сфері</i> <i>Abdel Fatah Anna</i>	24
▶ Fictions on discretion in law enforcement of financial legal provisions <i>Barikova Anna</i>	30
▶ The genesis of the institute of notification of suspicion in criminal proceedings <i>Гене́за інституту повідомлення про підозру у кримінальному провадженні</i> <i>Maksimenko Artem</i>	36
▶ Legislation of foreign countries on criminal responsibility for provocation of bribery <i>Законодавство зарубіжних країн про кримінальну відповідальність за провокацію підкупу</i> <i>Myrko B.</i>	42
▶ Research methodology of legal regulation of termination of entrepreneurial entities and business associations under the legislation of Ukraine and the European Union <i>Методологія дослідження правового регулювання припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань за законодавством України та Європейського Союзу</i> <i>Курпан Bohdan</i>	46
▶ Artificial insemination: religious and legal principles <i>Штучне запліднення: релігійні та правові засади</i> <i>Belov Dmytro, Gromovchuk Myroslava</i>	51
▶ Subsequent judicial control as a guarantee of the legality of the pre-trial investigation <i>Наступний судовий контроль як гарантія законності досудового розслідування</i> <i>Mirkovets Dmytro</i>	55
▶ International legal instruments on restrictions in regard of human rights and fundamental freedoms <i>Doroshenko Elmira</i>	60
▶ Tax relief as an optional element of the legal mechanism of the fee for parking spaces for vehicles <i>Податкова пільга як факультативний елемент правового механізму збору за місця для паркування транспортних засобів</i> <i>Karpushyn Hryhoriy</i>	64

<p>▣ Forms of international cooperation in the field of forensic examination: issues of today <i>Yatsenko Irina</i> .....</p>	69
<p>▣ Administrative and legal support for the protection of intangible cultural heritage in Ukraine and its mechanism <i>Адміністративно-правове забезпечення охорони нематеріальної культурної спадщини в Україні та його механізм</i> <i>Kuderska Iryna</i> .....</p>	73
<p>▣ Current issues of settlement of certain issues of air protection in Ukraine at the level of bylaws <i>Сучасні питання врегулювання некоторых питань захисту повітря в Україні на рівні законодавства</i> <i>Rubtsova Iryna</i> .....</p>	79
<p>▣ Foreign experience of the organization of judicial expert activities, technical forensic support and the possibilities for its implementation in Ukraine <i>Зарубіжний досвід організації здійснення судово-експертної діяльності й техніко-криміналістичного забезпечення та можливості його використання в Україні</i> <i>Veresenko Iurii</i> .....</p>	85
<p>▣ Legal nature and content of the right to receive public services <i>Юридична природа та зміст права на отримання публічних послуг</i> <i>Lutsiv Ivanna</i> .....</p>	91
<p>▣ Information and analytical support of drug criminality counteracting <i>Інформаційно-аналітичне забезпечення протидії наркозлочинності</i> <i>Stupnyk Jaroslav, Plyska Vladimir, Getsko Mikhail</i> .....</p>	96
<p>▣ Causes and conditions of crimes committing in the sphere of drugs, psychotropic substances, its analogs or precursors <i>Причини та умови вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів</i> <i>Stupnyk Jaroslav, Horinetskyu Yosyp</i> .....</p>	104
<p>▣ Attribution of the conduct of an insurrectional movement in the light of succession of states in respect of state responsibility <i>Атрибуція діяння повстанського руху в світлі правонаступництва держав щодо відповідальності</i> <i>Mailunts K.</i> .....</p>	111
<p>▣ Impact of the soft law acts of the european committee for the prevention of torture on the legislation of Ukraine <i>Yamelska Khrystyna</i> .....</p>	117
<p>▣ The right of electronic identification in Ukraine <i>Право на електронну ідентифікацію в Україні</i> <i>Vasylchuk Larysa</i> .....</p>	123
<p>▣ The concept and features of the constitutional right of man and citizen to own, use and dispose of their property <i>Поняття та ознаки конституційного права людини і громадянина володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю</i> <i>Dobrev Mikola</i> .....</p>	129

<p> ► The place of decisions of European Court of Human Rights in the legal system of Ukraine <i>Місце рішень Європейського суду з прав людини у правовій системі України та країн-учасниць ради Європи</i> <i>Darmin M.</i> ..... </p>	135
<p> ► Armed conflict in Ukraine through the prism conflicts in Yugoslavia and Nagorny Karabakh <i>Збройний конфлікт в Україні крізь призму югославського та карабахського конфліктів</i> <i>Topolnytska Mariana</i> ..... </p>	140
<p> ► Competition of the jurisdiction of the Constitutional Court of Ukraine and the case-law of the European Court of Human Rights <i>Конкуренція юрисдикції Конституційного суду України та юриспруденція Європейського суду з прав людини</i> <i>Vokoch Marina</i> ..... </p>	145
<p> ► The legal basis for transboundary cooperation of Ukraine in the biodiversity protection area <i>Правові засади транскордонного співробітництва України у сфері охорони біорізноманіття</i> <i>Vashchyshyn Mariya</i> ..... </p>	152
<p> ► State reforms in the church sphere in the Austrian Empire under Joseph II: essence and evaluation <i>Державні реформи в церковній сфері у Австрійській Імперії за Йосифа II: сутність та оцінка</i> <i>Pyrtko Mykhailo</i> ..... </p>	158
<p> ► National taxes as a source of filling the budgets of territorial communities in Ukraine <i>Загальнодержавні податки як джерело наповнення бюджетів територіальних громад в Україні</i> <i>Ivanenko Mykola</i> ..... </p>	164
<p> ► Legal regulation of prevention and counteraction to domestic violence in European countries <i>Правове регулювання запобігання та протидії домашньому насильству в країнах Європи</i> <i>Statsyuk N.</i> ..... </p>	170
<p> ► The concept and features of the aviation industry and the use of Ukrainian airspace <i>Поняття та особливості авіаційної галузі та використання повітряного простору України</i> <i>Borisocheva Natalia</i> ..... </p>	175
<p> ► Purpose of implementation of the function of justice in criminal proceedings of Ukraine <i>Мета реалізації функції правосуддя у кримінальному процесі України</i> <i>Syza Nataliia</i> ..... </p>	180
<p> ► Dialogue between courts as a way of human rights case law development (on materials of the European Court of Human Rights) <i>Stetsyk Nazarii</i> ..... </p>	186

<p> Investment agreement as a ground trust property relations <i>Інвестиційний договір як підстава виникнення довірчих відносин власності</i> <i>Ilkiv Oleh</i>..... </p>	192
<p> Practice of application of certain norms of the Criminal Code of Poland of 1932 in political processes regarding OUN members <i>Практика застосування окремих норм Кримінального кодексу Польщі 1932 р. у політичних процесах, щодо членів ОУН</i> <i>Vynarchyk Oleh</i> ..... </p>	197
<p> Foreign experience in combating the illegal woodcutting or transportation of illegal timber, storage and timber-marketing <i>Зарубіжний досвід протидії незаконній порубці або незаконному перевезенню, зберіганню, збуту лісу</i> <i>Tkalenko Oleh</i>..... </p>	203
<p> Administrative and regulatory regulation of the functioning of river transport in Ukraine and the EU <i>Адміністративно-нормативне регулювання функціонування річного транспорту в Україні та ЄС</i> <i>Kocherev Oleksiy</i>..... </p>	210
<p> Representation in the notarial process: some questions <i>Представництво у нотаріальному процесі: окремі питання</i> <i>Kryzhevskia Olena</i>..... </p>	215
<p> Mediation as an alternative resolution mean of international disputes between EU member-states <i>Медіація як альтернативний засіб розв'язання міжнародних спорів між державами-членами ЄС</i> <i>Moiseenko Olena</i>..... </p>	220
<p> Constitutional interpretation of legal norms and law implementation activities in the field of gender identity <i>Medvid' Olexandra</i>..... </p>	225
<p> Presumption of innocence and respect for human dignity: problematic issues of the relationship of two principles <i>Презумпція невинуватості та повага до людської гідності: проблемні питання взаємозв'язку двох засад</i> <i>Varchenko Olha</i> ..... </p>	231
<p> Administrative and legal status of the patrol police of Ukraine as subject of offense prevention <i>Адміністративно-правовий статус патрульної поліції України як суб'єкта профілактики правопорушень</i> <i>Croitor Oleksandr</i>..... </p>	236
<p> Administrative deliktivist background phenomenon of criminality (on the example of administrative offenses related to corruption and corrupt criminal offenses) <i>Адміністративна деліктність як фонове для злочинності явище (на прикладі адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, та корупційних кримінальних правопорушень)</i> <i>Demiak Pavlo</i>..... </p>	242

<p> Time factors of the right to a fair trial according to the european dimension <i>Guyvan Petro</i>..... </p>	249
<p> Some procedural issues concerning the authority of persons who take part in the investigative (search) action – search <i>Деякі процесуальні питання щодо повноваження осіб, котрі приймають участь при проведенні слідчо (розшукової) дії – обшук</i> <i>Tereschuk S.</i>..... </p>	255
<p> Austrian waste recovery industry in the perspective of the Court of justice of the European union <i>Yatsenko Semyon, Tarasevych Olena</i>..... </p>	260
<p> Representation of attorneys in the notary process: current issues of legislative regulation, practice and theory <i>Представництво адвокатом в нотаріальному процесі: актуальні питання законодавчої регламентації, практики та теорії</i> <i>Fursa Svitlana, Fursa Yevhen</i>..... </p>	264
<p> Topical issues of combating crimes related to unauthorized access to computer networks and telecommunications networks at present <i>Актуальні питання протидії злочинам, пов'язаним з несанкціонованим доступом до комп'ютерних мереж та мереж електрозв'язку у сьогоднішній</i> <i>Krymskyi Taras</i>..... </p>	269
<p> The right to internet access in the context of defining the state's obligations <i>Право на доступ до інтернету у контексті визначення обов'язків держави</i> <i>Popovych Tereziia</i>..... </p>	274
<p> Prevention of juvenile delinquency: positive aspects of international experience and prospects for their introduction in Ukraine <i>Профілактика правопорушень серед неповнолітніх: позитивні аспекти міжнародного досвіду та перспективи їх запровадження в Україні</i> <i>Kobzeva Tetyana, Dudchenko Vyacheslav</i>..... </p>	279
<p> Criminal legal counterwork for domestic violence in Austria, Germany, Italy and the ways of its improvement in Ukraine <i>Кримінально-правова протидія домашньому насильству в Австрії, Німеччині й Італії та шляхи її удосконалення в Україні</i> <i>Mytnyk Ulyana</i>..... </p>	285
<p> Criminological characteristics of the person of the criminal-official who occupies a particularly responsible position <i>Кримінологічна характеристика особи злочинця-службової особи, яка займає особливо відповідальне становище</i> <i>Kabaiev V.</i>..... </p>	290
<p> Basic principles of EU commercial law <i>Vasylieva Valentyna, Kovalyshyn Oleksandr</i>..... </p>	295
<p> The immediate object of persistent failure to perform duties related to the care of a child or a person under guardianship or in the custody (art. 166 of the Criminal code of Ukraine) <i>Безпосередній об'єкт злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування (ст. 166 КК України)</i> <i>Filipenko Valeriia</i>..... </p>	299

<p> Price as a condition of satisfaction of mortgage agreement <i>Ціна як умова договору про задоволення вимог іпотекодержателя</i> <i>Horbachova Valeriia</i>..... </p>	305
<p> About certain new expert research in Ukraine <i>Про окремі новітні експертні дослідження в Україні</i> <i>Vazhanyuk Vasil</i> ..... </p>	310
<p> Experience of Georgia, Kazakhstan, Latvia, Voldova, Tajikistan and Turkmenistan in the field of legal regulation of trade liability <i>Досвід Грузії, Казахстану, Латвії, Молдови, Таджикистану та Туркменістану у сфері правового регулювання відповідальності за торгівлю дітьми</i> <i>Savenko Victoria</i>..... </p>	315
<p> Current study of complex legal issues of application of sanitary and phytosanitary measures in Ukraine in accordance with WTO and EU requirements <i>Актуальне дослідження складних правових питань застосування в Україні санітарних та фітосанітарних заходів згідно вимог СОТ та ЄС</i> <i>Sidor Victoria</i> ..... </p>	320
<p> About the possibility of obtaining information with limited access at the request of a lawyer <i>Щодо можливості отримання інформації з обмеженим доступом на запит адвоката</i> <i>Zaborovsky Viktor, Buletsa Sibilla</i>..... </p>	322
<p> Place of the right to a favorable environment in the system of universally recognized human rights <i>Lykhohliad Vitalina</i>..... </p>	329
<p> Cybercrime as a new phenomenon and a source of high levels of public danger <i>Кіберзлочинність як новітній феномен та джерело високого рівня суспільної небезпеки</i> <i>Pakhomov Vladimir, Dumchikov Mikhail</i>..... </p>	335
<p> Legal status of cryptocurrency in usa <i>Правовий статус криптовалюти в США</i> <i>Lohoyda Volodymyr</i>..... </p>	341
<p> Economic and legal means of deoligarchization of the Ukrainian economy <i>Господарсько-правові засоби деолігархізації української економіки</i> <i>Meniv Y. O.</i> ..... </p>	347
<p> Alternative energy in Ukraine: legal bases <i>Альтернативна енергетика в Україні: правові основи</i> <i>Ostapenko Y.</i> ..... </p>	351
<p> The principle of good governance: concept, content and values <i>Принцип належного урядування (good governance): поняття, зміст та значення</i> <i>Bernazyuk Yan</i>..... </p>	357
<p> State of investigation of the problem of criminal responsibility for declaring increase information in criminal literature of Ukraine <i>Стан дослідження проблеми кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації у кримінально-правовій літературі України</i> <i>Yakymenko Yaroslav</i>..... </p>	363

<p> Some features of the relationship between international and national export control regimes <i>Деякі особливості співвідношення міжнародних та національних режимів експортного контролю</i> <i>Yarusevych Yevgeniy</i>..... </p>	369
<p> Juridical person as a participant of fiduciary relationships <i>Юридична особа як учасник фідучіарних правовідносин</i> <i>Shynkarova Yevheniia</i> ..... </p>	374
<p> Village settlements, city councils, as subjects of control in the field of land resources <i>Сільські селищні, міські ради, як суб'єкти контролю у сфері земельних ресурсів</i> <i>Makarenko Yuliya</i> ..... </p>	379
<p> Legal regulation of police salary: domestic and foreign experience <i>Правове регулювання оплати праці поліцейських: вітчизняний та зарубіжний досвід</i> <i>Masalova Tetiana</i>..... </p>	385
<p> The experience of some post-soviet countries in establishing criminal liability for premeditated murder combined with rape or sexual violence <i>Досвід окремих країн пострадянського простору в частині встановлення кримінальної відповідальності за умисне вбивство, поєднане із зґвалтуванням або сексуальним насильством</i> <i>Korohod Svetlana</i> ..... </p>	390
<p> The advisability of criminalizing violations of the rules of drug trafficking based on the analysis of domestic and foreign experience <i>Logvin A.O.</i> ..... </p>	395

The right to internet access in the context of defining the state's obligations

Право на доступ до інтернету у контексті визначення обов'язків держави

Tereziia Popovych

Keywords:

Internet, the right to Internet access, obligation, state.

Ключові слова:

Інтернет, право на доступ до Інтернету, обов'язок, держава.

Вступ. Досить часто в міжнародно-правових актах, національних конституціях і законах, а також у судовій практиці право на доступ до Інтернету розглядається передусім як умова і гарантія реалізації традиційних прав людини. Разом з тим, з урахуванням особливої значущості Інтернету для здійснення значної кількості прав людини, розвитку демократії та громадянського суспільства, транспарентності державного управління, доступ до нього все частіше визнається вченими як самостійне право людини.¹

У науковій літературі виділяють два типи правового регулювання Інтернет-відносин: східний («мережевий комунітаризм») та західний («мережевий лібералізм»). Незважаючи на їх деяку умовність, перший з них позначає пріоритет інтересів держави та суспільства в регулюванні Інтернет-відносин, а другий, відповідно, домінування інтересів індивіда перед суспільними та державними інтересами. Східний тип правового регулювання передбачає можливість обмеження індивідуальної свободи Інтернет-користувачів, якщо того вимагають публічні інтереси. Відтак, в основі західного типу лежить індивідуальна свобода, яка, хоча й може піддаватися обмеженням з боку держави, однак останні повинні бути мінімальними, обґрунтованими та пропорційними щодо суспільно значимої мети, якої потрібно досягнути завдяки їм.²

Автори колективної монографії «Права людини в мережі Інтернет» вказують, що варто визначити дві сфери відносин, де відмінності між зазначеними типами правового регулювання Інтернет-відносин виражаються найбільше.

По-перше, це фільтрація Інтернет-контенту та блокування веб-сайтів, які містять заборонену для поширення інформацію. У цьому аспекті має місце протистояння, з одного боку, свободи Інтернет-користувачів у пошуку та поширенні інформації та вираженні думки, а з іншого – намагання держави не допустити поширення інформації, що може завдати шкоди державним і суспільним інтересам.

По-друге, забезпечення недоторканності приватного життя користувачів Всесвітньої мережі, зокрема, захист персональних даних. Тут також має місце зіткнення приватного та публічного інтересів: з одного боку, особа прагне зберегти конфіденційність інформації про себе та анонімність, а з іншого – держава прагне отримати максимум інформації про своїх громадян, щоб використати її для недопущення злочинів й антидержавної діяльності.³

Виклад основного матеріалу. У цілому сучасна національна держава в сфері забезпечення прав людини в Інтернеті покликана вирішувати три завдання: 1) не перешкоджати та не обмежувати здійснення прав людини через мережу (до прикладу, не чинити цензури); 2) захищати законне використання інформаційно-комунікаційних технологій від кібератак з боку третіх осіб; 3) гарантувати та полегшувати легальне використання таких технологій (до прикладу, доступ малозабезпечених осіб до мережі).⁴

У Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Сприяння, захист і здійснення прав людини в Інтернеті» від 05.07.2012 р. зазначається, що ті ж права, які людина має в офлайн-середовищі, повинні захищатися й в онлайн-середовищі, зокрема, свобода вираження поглядів, а також закликає держави сприяти та полег-

¹ Варламова Н.В. Цифровые права – новое поколение прав человека? Труды Института государства и права РАН. 2019. № 4. Т. 14. С. 10

² Саликов М.С., Несмеянова С.Э., Мочалов А.Н., Колобаева Н.Е., Иванова К.А. Права человека в сети Интернет: Коллективная монография. Екатеринбург: Издательство УМЦ УПИ, 2019. С. 77.

³ Там само. С. 77-78.

⁴ Талапина Э.В. Эволюция прав человека в цифровую эпоху. Труды Института государства и права РАН. 2019. Т. 14, № 3. С. 133.

шувати доступ до мережі Інтернет як однієї з сил прискорення прогресу в різних сферах.⁵ Крім цього, виходячи з позиції Генеральної Асамблеї ООН, міжнародне співтовариство усвідомлює значимість Інтернету на сучасному етапі розвитку людства. Відповідно, це спонукає держави активно сприяти громадянам у можливості доступу до Всесвітньої мережі.

На думку Н.В. Варламової, право на доступ до Інтернету є «базовим», адже всі інші цифрові права походять від використання Інтернету. «Генетично» воно випливає з двох прав першого покоління – свободи вираження та права на інформацію, і може розглядатися як засіб їх реалізації.⁶ Дослідниця вважає, що доступ до Інтернету – це один із сучасних проявів індивідуальної свободи, а саме в сфері доступу до віртуального середовища та функціонування у ньому. Право на доступ до Інтернету – це право безперешкодного підключення до мережі та здійснення в ній різних видів діяльності.⁷

Справді, варто погодитися з окресленою позицією Н.В. Варламової, адже вся група цифрових прав можлива завдяки тому, що кожна людина отримує безперешкодний доступ до Інтернет-мережі. Тобто саме завдяки такому доступу можуть бути реалізовані права особи в віртуальній сфері реальності.

Міжнародне визнання права на доступ до Інтернету пов'язують з Доповіддю Спеціального доповідача ООН щодо питання про заохочення та захист права на свободу думок та їх вільне вираження Франка ла Рю від 16.05.2011 р., незважаючи на його рекомендаційний характер і «обережний» спосіб формулювань. Тим не менше, зазначена Доповідь важлива тим, що з різних сторін підходить до окреслення питання забезпечення доступу до Інтернету, передусім, з боку держави.⁸ У ній важливість доступу до Всесвітньої мережі пов'язується з можливостями отримувати інформацію, відстоювати права, брати участь у публічних дискусіях з економічних, політичних та інших питань розвитку, доступом до джерела знань, проведення наукових досліджень тощо.⁹

У свободі доступу до Інтернету Рекомендацією CM/Rec(2016)5 Комітету Міністрів Ради Європи «Про свободу в Інтернеті» виокремлено наступні аспекти: доступність мережі для всіх груп населення без дискримінації; відсутність загальнодержавних обмежень в доступі до Інтернету, окрім винятків, передбачених ст. 10 Конвенції про захист прав і основоположних свобод; доступ до мережі реалізовується для громадськості через публічні точки доступу, в навчальних закладах та приватних власниках; держава повинна вживати заходів для забезпечення доступу до Інтернету для осіб з низьким рівнем доходу, особам з особливими потребами (інвалідність), а також у сільській чи географічно віддаленій місцевості.¹⁰

При розгляді питання про доступ до Інтернету логічно впливає звернення уваги на засоби, механізми забезпечення такого доступу, на суб'єктів, які мають цей доступ надавати та реалізовувати. І тут передусім йдеться про державу, її обов'язок забезпечувати належний доступ до Всесвітньої мережі.

Так, Декларація Комітету Міністрів Ради Європи «Про свободу спілкування в Інтернеті» від 28.05.2003 року покладає заборони та зобов'язання на держав-членів щодо забезпечення доступу до мережі, а саме: не накладати на контент в Інтернеті більших обмежень, аніж це передбачено для інших засобів передачу контенту; сприяти саморегулюванню або спільному регулюванню щодо змісту повідомлень, які поширюються через Інтернет; не позбавляти громадськість доступу до інформації чи інших комунікацій в Інтернеті в спосіб блокування чи фільтрації; забезпечувати доступ до мережі на недискримінаційній основі та за доступною ціною; поважати право користувачів залишатися анонімними в Інтернеті; не покладати на провайдерів Інтернет-послуг обов'язку контролювати зміст ресурсів, щодо яких вони надають доступ; забезпечити, щоб провайдери не несли відповідальність за зміст Інтернету, якщо їхні функції обмежені передачею інформації та наданням доступу до мережі.¹¹

Отже, можливо вже зробити проміжний висновок, що ключовий обов'язок, який впливає з права людини на доступ до Інтернету, це обов'язок держави за допомогою різного роду механізмів та засобів забезпечувати належний доступ для кожної людини. Через це необхідним є утвердження позиції про важливість глобального й повсюдного доступу до мережі.

⁵ The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet: General Assembly Resolution from 05.07.2012. URL: <https://undocs.org/A/67/53> (дата звернення: 05.02.2021).

⁶ Варламова Н.В. Цифровые права – новое поколение прав человека? *Труды Института государства и права РАН*. 2019. Т. 14, № 4. С. 23.

⁷ Там само. С. 35.

⁸ Варламова Н.В. Цифровые права – новое поколение прав человека? *Труды Института государства и права РАН*. 2019. Т. 14, № 4. С. 24-25.

⁹ Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue from 16.05.2011. URL: https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf (дата звернення: 09.02.2021).

¹⁰ Recommendation CM/Rec(2016)5 of the Committee of Ministers to member States on Internet freedom from 13/04/2016. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806415fa (дата звернення: 05.02.2021).

¹¹ Декларація Комітету Міністрів Ради Європи «Про свободу спілкування в Інтернеті» від 28.05.2003 року. URL: <https://medialaw.asia/document/-2358> (дата звернення: 06.02.2021).

Відповідно до позиції Е.В. Талапіної, у праві на доступ до Інтернету часто виділяють два елементи, що мають різний юридичний зміст: 1) право на підключення до Інтернету як до послуги; 2) право на доступ до інформації в Інтернеті, включаючи право не бути відключеним від нього, тобто заборона на незаконне блокування сайтів.¹

При цьому право на доступ до Інтернету має базуватися на кількох важливих принципах: інклюзивність та недискримінація – означає, що доступ до мережі має надаватися за розумну ціну й не бути дискримінаційним; в сенсі обов'язків держави тут визначаються сприяння просуванню культурної та мовної різноманітності онлайн, а також забезпечення технічних умов доступу до Інтернету для вразливих груп населення (до прикладу, через створення публічних точок доступу); мережева нейтральність – передбачає право користувачів Інтернету вільно обирати систему, програмне забезпечення тощо; безпека мережі – передбачає обов'язок держави гарантувати безпечність Інтернету, не застосовувати цензуру чи незаконний нагляд тощо; якість сервісу – означає відповідність доступу до мережі рівню розвитку сучасних технологій.²

У контексті зазначеного, актуальною проблемою забезпечення доступу до Інтернету є відсутність можливостей у окремих осіб реалізувати право на такий доступ. З цього приводу О. Турута зазначає, що світ на сьогодні поділений на «інформаційно бідне» та «інформаційно багате» суспільства. Йдеться про те, що переважно саме для західних країн існує можливість повного доступу до мережі. До прикладу, в Великобританії уряд зобов'язався надавати комп'ютери всім малозабезпеченим сім'ям, аби вони не були вилучені з «інформаційного суспільства». На противагу цьому, ³/₄ жителів африканських держав жодного разу не зроблять телефонного дзвінка, не кажучи вже про доступ до Інтернету.³ Таким чином, з одного боку, Інтернет став важливою платформою для реалізації свободи слова, однак все ж, з іншого боку, залишається недоступним для значної кількості населення планети.

У науковій літературі також вживається термін «цифровий розрив», який позначає «дисонанс інформаційних можливостей між різними країнами». До прикладу, перша в світі мережа зв'язку 4 покоління (4G) була запущена в Китаї в 2007 році, тоді як в Україні – наприкінці 2017 – початку 2018 рр.⁴ Серед причин існування такого явища дослідники називають: податки, державну політику в сфері інформаційних технологій, питання експлуатації Інтернету та інші. Зазначені фактори сприяють тому, що для одних користувачів доступ до Всесвітньої мережі занадто дорогий, а для деяких узагалі недоступний.⁵

З явищем цифрового розриву пов'язане інше, супутнє йому, – цифрова нерівність. Йдеться про неоднаковість інформаційних можливостей між різними групами населення усередині країни. Явище цифрової нерівності, вказує І.В. Мукомела, має кілька сторін: необхідність забезпечення кожному громадянину загального, повсюдного, рівноправного й прийнятного за ціною доступу до Інтернету та інформаційно-комунікаційних технологій; асиметрія компетенції населення – йдеться про відмінності між різними групами населення країни в рівні знань ІТ-сфери (так звана цифрова грамотність).

Таким чином, приходиться до висновку І.В. Мукомела, для подолання явищ цифрового розриву та цифрової нерівності в умовах інформаційного суспільства на державу покладаються наступні зобов'язання: визначити загальний шлях розвитку Інтернету та ІТ-індустрії; здійснювати захист прав та інтересів користувачів мережі; координувати розвиток бізнесу в цій сфері та подальші інновації; законодавчо та матеріально забезпечувати комп'ютерну грамотність населення.⁶

Стратегічне бачення подолання цифрового розриву передбачає Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства, прийнята в 2000 році «Групою восьми» (G8). Серед іншого в ній йдеться про необхідність надання можливостей для доступу кожного до інформаційно-комунікаційних технологій, особливо соціально незахищених верств населення, обмежених у працездатності осіб, а також тих людей, які проживають у віддалених міських, сільських місцевостях та районах. Окрім цього, Хартія закріплює положення про обов'язки держав щодо забезпечення цифрової компетенції, можливості інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у сфери праці, освіти, бізнесу тощо.⁷

Спільна декларація про свободу вираження думок та Інтернет представників ООН, ОБСЄ, Організації американських держав та Африканської комісії з прав людини і народів 2011 р., називаючи обов'язком

¹ Талапина Э.В. Права человека в Интернете. *Журнал российского права*. 2019. № 2. С. 44.

² Права людини онлайн: Порядок денний для України / В. Володовська, М. Дворовий. К.: ГО «Лабораторія цифрової безпеки», 2019. С. 10-11.

³ Турута О. Інтернет і право на свободу слова (порівняльно-правовий аспект). *Публічне право*. 2012. № 4. С. 33.

⁴ Васильченко О.П. Право на доступ до мережі: надати не можна позбавити. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2019. № 41. С. 35.

⁵ Мукомела І.В. Право на доступ до Інтернету: проблеми визначення та забезпечення. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 4. С. 78.

⁶ Мукомела І.В. Право на доступ до Інтернету: проблеми визначення та забезпечення. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 4. С. 79-80.

⁷ Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства від 22.07.2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_163#Text (дата звернення: 06.02.2021).

держави сприяти забезпеченню всезагального доступу до мережі, вказує, що обмеження в такому доступі для всього чи частини населення не можуть бути виправдані при жодних обставинах, навіть в інтересах національної безпеки. Інші заходи обмеження доступу, наприклад, запровадження обов'язкової реєстрації чи інших вимог до постачальників послуг, є незаконними, за винятком випадків, коли такі заходи відповідають міжнародним нормам.⁸

У сфері забезпечення доступу до Інтернету Декларація покладає на держави наступні позитивні зобов'язання: передбачити законодавчі механізми, схеми ціноутворення, вимоги до технічного обслуговування, які би сприяли широкому доступу до мережі, зокрема, для бідних чи віддалених сільських районів; створювати центри інформаційно-комунікаційних технологій та пункти колективного доступу; забезпечити рівний доступ до Інтернету для інвалідів та осіб, які знаходяться в неблагополучних умовах; сприяти підвищенню рівня розвитку свідомості населення про можливості та вигоди користування Всесвітньою мережею.⁹

Заклик до держав щодо подолання цифрового розриву та цифрової нерівності містить також Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Сприяння, захист і здійснення прав людини в Інтернеті» від 01.07.2016 р. Мова йде, зокрема, про важливість сприяти цифровій грамотності, полегшувати доступ до інформації в Інтернеті як інструменту в сприянні праву на освіту, створення доступних для інвалідів інформаційно-комунікаційних технологій і систем, про подолання міжгендерного цифрового розриву тощо.¹⁰

Важливі напрямки розвитку щодо забезпечення доступу до Інтернету, подолання цифрового розриву та цифрової нерівності в Україні визначені у Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні та Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, що затверджені Розпорядженнями Кабінету Міністрів України. Так, Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні передбачає в цій сфері: створення інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету на всій території України; забезпечення вільного недискримінаційного доступу всіх суб'єктів ринку телекомунікацій до житлових будинків та офісних приміщень для будівництва телекомунікаційної інфраструктури; створення в усіх населених пунктах України умов для доступу до Інтернету, в тому числі шляхом розбудови мережі пунктів колективного доступу.¹¹

У свою чергу, Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки серед векторів цифрового розвитку називає, окрім іншого, подолання цифрового розриву та розвиток цифрових компетенцій. Зокрема, йдеться про надання в перспективі всім громадянам України можливості без обмежень та труднощів технічного, організаційного та фінансового характеру (соціально незахищеним верствам населення) користуватися цифровими технологіями незалежно від свого місцезнаходження чи проживання. Для цього повинна бути створена відповідна інфраструктура. Перспективною є розробка Національного плану розвитку широкосмугового доступу до Інтернету. Останній особливо має бути забезпечений у сільських місцевостях.¹²

Висновки. Таким чином, доступ до Інтернету з боку держави повинен забезпечуватися на недискримінаційній основі, враховуючи принцип інклюзивності, безпечності мережі, якості використання можливостей в Інтернеті, а також завдяки мережеві нейтральності. В аспекті останньої додамо, що важливо не лише забезпечувати вільне обрання системи, програмного забезпечення, але й сприймати Інтернет як свого роду «нейтральний» простір обміну інформацією та комунікаційної взаємодії, вільний від заангажованості, маніпуляцій, негативного впливу на свідомість тощо. В такий спосіб право вибору має залишатися у кінцевому результаті за користувачем. Окрім цього, враховуючи потужний розвиток інформаційних технологій та поширюваність Інтернету, перед державою на сьогодні постає серйозний виклик у реалізації доступу до Всесвітньої мережі для всіх категорій населення, подоланні явищ цифрового розриву та цифрової нерівності. Тобто мова йде про виконання державою за допомогою різного роду механізмів та засобів ключового у цій сфері обов'язку, що безпосередньо впливає з права людини на доступ до Інтернету. Важливим при цьому є пошук балансу, необхідність проведення моніторингу малозабезпечених верств населення, які не можуть з об'єктивних причин отримати безперешкодний доступ до Інтернету, а також залучення бізнесу, громадських організацій та культурно-освітніх установ з метою реалізації доступності Інтернету для кожної особи на території держави.

⁸ Совместная декларация о свободе выражения мнений и Интернете от 01.06.2011 года. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/6/d/78310.pdf> (дата звернення: 09.02.2021).

⁹ Там само.

¹⁰ The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet: General Assembly Resolution from 01.07.2016. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/156/90/PDF/G1615690.pdf?OpenElement> (дата звернення: 08.02.2021).

¹¹ Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження КМУ від 15.05.2013 року № 386-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-р#Text> (дата звернення: 08.02.2021).

¹² Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження КМУ від 17.01.2018 року № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-р#Text> (дата звернення: 08.02.2021).

Анотація.

Стаття присвячена висвітленню права на доступ до Інтернету в контексті дослідження обов'язків держави. Автором було розглянуто окремі міжнародні акти, що спрямовані на реалізацію згаданого права. Разом із тим, у статті розглянуто проблеми забезпечення доступу до Інтернету та подолання явищ цифрового розриву, цифрової нерівності, що відображають дисонанс інформаційних можливостей між різними країнами та різними групами населення усередині певної держави. Виходячи з цього, автором зауважено про необхідність здійснення державою дій та покладення на неї обов'язків, спрямованих на забезпечення права доступу до Інтернету.

Summary.

The article focuses on the right to Internet access in the context of the study of state's obligations. The author considered some international acts aimed at the implementation of this right. At the same time, in the article the problems of providing Internet access and the overcoming phenomena of digital divide, digital inequality are considered. They reflect the dissonance of information opportunities between different countries and different population groups within a given state. Based on this, the author noted the need for the state to take action and impose on it obligations aimed at ensuring the right to Internet access.

Reference:

1. Декларація Комітету Міністрів Ради Європи «Про свободу спілкування в Інтернеті» від 28.05.2003 року. URL: <https://medialaw.asia/document/-2358> (дата звернення: 06.02.2021).
2. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства від 22.07.2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_163#Text (дата звернення: 06.02.2021).
3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження КМУ від 17.01.2018 року № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-р#Text> (дата звернення: 08.02.2021).
4. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження КМУ від 15.05.2013 року № 386-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-р#Text> (дата звернення: 08.02.2021).
5. Варламова Н.В. Цифровые права – новое поколение прав человека? *Труды Института государства и права РАН*. 2019. Т. 14. № 4. С. 9-46.
6. Васильченко О.П. Право на доступ до мережі: надати не можна позбавити. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2019. № 41. С. 34-37.
7. Мукомела І.В. Право на доступ до Інтернету: проблеми визначення та забезпечення. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 4. С. 77-85.
8. Права людини онлайн: Порядок денний для України / В. Володовська, М. Дворовий. К.: ГО «Лабораторія цифрової безпеки», 2019. 56 с.
9. Саликов М.С., Несмеянова С.Э., Мочалов А.Н., Колобаева Н.Е., Иванова К.А. Права человека в сети Интернет: Коллективная монография. Екатеринбург: Издательство УМЦ УПИ, 2019. 148 с.
10. Совместная декларация о свободе выражения мнений и Интернете от 01.06.2011 года. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/6/d/78310.pdf> (дата звернення: 09.02.2021).
11. Талапина Э.В. Эволюция прав человека в цифровую эпоху. *Труды Института государства и права РАН*. 2019. Т. 14, № 3. С. 122-146.
12. Талапина Э.В. Права человека в Интернете. *Журнал российского права*. 2019. № 2. С. 41-54.
13. Турута О. Інтернет і право на свободу слова (порівняльно-правовий аспект). *Публічне право*. 2012. № 4. С. 31-37.
14. The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet: General Assembly Resolution from 05.07.2012. URL: <https://undocs.org/A/67/53> (дата звернення: 05.02.2021).
15. The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet: General Assembly Resolution from 01.07.2016. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/156/90/PDF/G1615690.pdf?OpenElement> (дата звернення: 08.02.2021).
16. Recommendation CM/Rec(2016)5 of the Committee of Ministers to member States on Internet freedom from 13/04/2016. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806415fa (дата звернення: 05.02.2021).
17. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue from 16.05.2011. URL: https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf (дата звернення: 09.02.2021).

Tereziia Popovych,

*Candidate of Law Sciences, Associate Professor, Department of Theory and History of State and Law, Law Faculty
«Uzhgorod National University»*